

Nationaal Sociaal Rapport 2014

België

25/04/2014

Inhoudstafel

Voorwoord	3
1. Inleiding	4
2. Een beslissende impact op de uitroeiing van armoede en sociale uitsluiting.....	9
3. Recente hervormingen in het sociaal insluitingsbeleid	11
4. Recente hervormingen met het oog op adequate en houdbare pensioenen	16
5. Recente hervormingen met het oog op toegankelijke, kwalitatieve en houdbare gezondheidszorg.....	19
6. Thematische focus: toegang tot sociale bescherming voor werkloze jongeren ..	23

Voorwoord

Dit Nationaal Sociaal Rapport (NSR) 2014 voor België werd opgesteld in het kader van de Sociale Open Methode van Coördinatie (OMC)¹. Het geeft een overzicht van de situatie in België vanuit het oogpunt van de gemeenschappelijke objectieven van de OMC op basis van een analyse van de indicatoren die in het kader van de open methode werden ontwikkeld en licht, op zeer bondige wijze, recente en aangekondigde beleidsinitiatieven met het oog op deze objectieven (op alle beleidsniveaus in België) toe.

De nationale sociale rapporten 2014 van de EU lidstaten vormen de basis voor een rapport over recente structurele sociaal beleid hervormingen dat het Europees Sociaal Beschermingscomité naar de Raad Werkgelegenheid, Sociaal beleid, Volksgezondheid en Consumentenzaken (EPSCO) van oktober 2014 zal zenden².

Het NSR is coherent met en complementair aan het Belgisch Nationaal Hervormingsprogramma (NHP) 2014.

Overeenkomstig de richtlijnen goedgekeurd door het Europees Sociaal Beschermingscomité³ ziet de structuur van dit rapport er als volgt uit:

Sectie 1 'Inleiding' schetst kort de politieke context en recente ontwikkelingen in de globale sociale beschermingsstrategie, geeft een overzicht van de economische en sociale context in België en de vooruitgang in de richting van de gemeenschappelijke objectieven van de Sociale OMC en gaat in op de betrokkenheid van stakeholders bij het sociaal beschermingsbeleid in België.

In sectie 2 wordt stilgestaan bij de kwantitatieve doelstelling inzake armoede en sociale uitsluiting die België vooropgesteld heeft in het kader van de Europa 2020 strategie, de vermindering van de bevolking met risico op armoede of sociale uitsluiting met 380.000 mensen in vergelijking met het referentiejaar EU SILC 2008.

In sectie 3,4 en 5 wordt achtereenvolgens voor de drie luiken van de Sociale OMC: sociale insluiting, pensioenen en gezondheidszorg bondig en overeenkomstig de richtlijnen voor dit rapport een overzicht gegeven van sleutelmaatregelen die genomen werden of op stapel staan⁴.

Sectie 6 betreft de thematische focus van dit NSR: de sociale bescherming van werkloze jongeren.

De redactie van dit rapport werd verzorgd door de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid (algemene coördinatie), de Programmatorische Federale Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding, Sociale Economie en Grootstedenbeleid en de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu.

¹ De Sociale OMC wordt verder gezet en versterkt in de context van de Europa 2020 strategie. Zie: Raad Werkgelegenheid, Sociaal beleid, Volksgezondheid en Consumentenzaken (EPSCO) 17 juni 2011 –The Future of the Social Open Method of Coordination (OMC) - Endorsement of the Opinion of the SPC <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/11/st10/st10405.en11.pdf>

² Voor de 2013 versie van het rapport: zie Social policy reforms for growth and cohesion: Review of recent structural reforms 2013. Report of the Social Protection Committee: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=10976&langId=en>

³ Guidance for the Strategic Social Reporting 2014. Brussels, 4 December 2014. SPC/2013.12/9.

⁴ Lange termijn zorg komt niet aan bod in dit rapport omdat de rapportering in dit verband gebeurt via de werkgroep AGE van het Sociaal Beschermingscomité.

1. Inleiding

1.1. Politieke context

In de loop van 2013 zijn bijkomende stappen gezet in de voorbereiding van de staatshervorming in België. In december 2013 werden de teksten van de tweede fase van de zesde staatshervorming in België (bevoegdheidsoverdrachten, financiering en fiscale autonomie, hervorming van de Senaat en politieke vernieuwing) goedgekeurd door Kamer en Senaat. Vanaf 1 juli 2014 wordt een belangrijk pakket bevoegdheden (+/- 20 miljard euro) overgedragen aan de deelstaten. De overdrachten betreffen onder meer aspecten van het arbeidsmarktbeleid (de controle op de beschikbaarheid in de werkloosheid, het doelgroepenbeleid, de dienstencheques, het Ervaringsfonds, de arbeidsbemiddeling...), elementen van de gezondheidszorg en de hulp aan personen (hulp aan personen met een handicap, het ziekenhuisbeleid, de ouderenzorg en het lange termijn zorg beleid, de geestelijke gezondheidszorg, het preventiebeleid, de organisatie van de eerstelijnsgezondheidszorg) en de gezinsbijslagen. Gewesten en Gemeenschappen bereiden zich voor op de invulling van hun nieuwe bevoegdheden.

Op 25 mei 2014 zijn er Europese, federale en Gemeenschaps- en Gewestverkiezingen gepland. Dit is dus het einde van de legislatuur. Dit rapport brengt daarom meer dan in ander jaren verslag uit over maatregelen die genomen zijn in het verleden. Nieuwe beleidsinitiatieven kunnen verwacht worden na de installatie van de nieuwe regeringen.

1.2. Strategie inzake sociale bescherming

De globale strategie voor de sociale bescherming op federaal niveau wordt gevoerd binnen het algemene kader van het regeerakkoord van de regering Di Rupo dat dateert van december 2011 (zie NSR 2012). Een belangrijke recente ontwikkeling is het van november 2013 daterende Interfederaal Pact voor Competitiviteit, Werkgelegenheid en Relance. De bedoeling met het Pact, is de relance een nieuwe dynamiek te geven en de samenwerking in dit kader tussen de Federale staat, de Gewesten en de Gemeenschappen te versterken. Maatregelen genomen op alle beleidsniveaus moeten de competitiviteit van de ondernemingen, de werkgelegenheid en de koopkracht van de burgers ondersteunen.

Enkele sleutelmaatregelen van de federale regering zijn:

- Geleidelijke besteding van 1,350 miljard euro aan arbeidskostverminderingen, waarvan 450 miljoen vanaf 2015, nog eens 450 miljoen vanaf 2017 en nog eens 450 miljoen vanaf 2019. Samen met de andere maatregelen van de Federale Regering moet dit toelaten de arbeidskost progressief te doen dalen met 4,7 miljard euro tegen 2019;
- Versterking van de werkbonus voor de lage lonen. Zo krijgt een werknemer die 1.500 euro bruto per maand verdient een progressieve loonsverhoging van 120 euro netto per jaar in 2015, in 2017 en in 2019, of een totaal van 360 euro netto per jaar in 2019;
- Opname van één dag voortgezette beroepsopleiding per werknemer per jaar worden opgenomen in de collectieve arbeidsovereenkomsten die door de sociale partners worden gesloten;
- Bevestiging en verzekering van de welvaartsvastheid van de sociale uitkeringen;
- Verlaging van de BTW op elektriciteit voor particulieren van 21% naar 6% vanaf 1 april 2014;
- Akkoord van de Federale Regering over een kader om jobcreatie en investeringen te ondersteunen in ontworpen zones, met name zones die geconfronteerd worden met belangrijke collectieve ontslagen of met een werkloosheidspercentage dat 25% hoger ligt dan het nationaal gemiddelde (concretisering van het kader zal overlegd worden met de Gewesten).

1.3. Ontwikkeling van de sociale situatie

Gelet op het feit dat de EU-SILC 2012 cijfers op het ogenblik van de redactie van dit rapport nog voorlopig waren werd de monitoring van de sociale situatie voor dit rapport beperkt tot de cijfers van EU-SILC 2011. Dit betekent natuurlijk dat er een aanzienlijke tijd ligt tussen de situatie die de indicatoren weergeven en de huidige situatie. In de mate van het mogelijke worden meer recente data van andere gegevensbronnen, vooral de Arbeidskrachtenenquête, gebruikt.

De economische en arbeidsmarkt impact van de crisis is in België minder groot geweest dan in andere lidstaten. Dit wordt verder bevestigd door de BBP groei en arbeidsmarktindicatoren voor 2011 en 2012. De sociale impact van de crisis is ook beperkt gebleven in België, hoewel zwakkere sociale groepen toch meer kwetsbaar waren op sommige punten dan anderen (zie verder). Niettemin, de nieuwe economische dip die eind 2011 startte heeft ook in België geleid tot negatieve groei, budgettaire problemen en stijgende werkloosheidsgraden. De echte sociale impact van deze ontwikkelingen zal geëvalueerd moeten worden met toekomstige data.

Het niveau van het risico op armoede of sociale uitsluiting bleef ook stabiel op ongeveer 21% (of ongeveer 2,3 miljoen mensen), tenminste tot in 2010 (EU-SILC 2011). Dit betekent natuurlijk ook dat er geen vooruitgang was in de richting van de Europa 2020 doelstelling (vermindering tot 1,814 mln. mensen). Onder de globale stabiliteit kunnen echter een aantal divergente trends worden vastgesteld. Tussen 2005 en 2010 (EU-SILC 2006-2011), is het armoederisico voor de ouderen afgenomen, terwijl het armoederisico voor kinderen toegenomen is. Specifieke uitdagingen lijken te zijn: (1) het groeiend aantal mensen in lage werkintensiteit huishoudens, en de toename in het armoederisico van deze categorie (deze vaststelling wijst op een dubbele uitdaging: toegang tot de arbeidsmarkt en adequaatheid van de sociale beschermingsuitkeringen); (2) het zeer hoge armoederisico van éénuoudergezinnen en niet EU burgers; (3) de toename van het armoederisico van kinderen; (4) het samenvallen van lage inkomenssituaties en hoge uitgaven voor huisvesting.

Sociale bescherming

In 2010 maakten de uitgaven voor sociale uitkeringen 28,6% uit van het BBP, wat hoger is dan het EU27 niveau (28,1%) en iets lager dan het niveau in het Eurogebied (29,1%). In 2011 namen de uitgaven toe tot 29,0%, wat dan licht boven het gemiddeld niveau in het Eurogebied lag (28,7%). In 2010 reduceerden de sociale uitkeringen de armoederisicograad van 27,8% tot 15,3%, dat wil zeggen een reductie met 45% (EU27: 35%). Het armoederisico voor mensen in huishoudens met zeer lage werkintensiteit was zeer hoog in 2010 (45% zonder en 75% met kinderen). De adequaatheid van de sociale beschermingsuitkeringen wordt natuurlijk ook bepaald door de verhouding van de uitkeringen tot de armoededrempel. 2013 data, gebaseerd op een extrapolatie van de EU-SILC 2011 drempel tonen aan dat het algemeen beeld onveranderd blijft: een aantal minimumuitkeringen bevinden zich nog altijd onder de drempel. Wat de evolutie van het aantal uitkeringstrekkers betreft: de meest opmerkelijke ontwikkeling is deze van het aantal mensen met een invaliditeitsuitkering die de laatste jaren gestaag aan het toenemen is, met een significante toename tussen 2011 en 2012. Het aantal mensen met een werkloosheidsuitkering bleef eerder stabiel tussen 2012 en 2013. Het aantal gerechtigden op sociale bijstand voor de actieve leeftijd nam toe van 2009 tot midden 2010, maar stabiliseerde nadien op dat verhoogd niveau.

Omwille van vooral de scherpe toename in de prijzen van energie – en andere nutsvoorzieningen - en hoge huisvestingskosten werd de impact van de prijsevolutie op de levensstandaard van lage inkomens huishoudens een aandachtspunt in de laatste jaren. Recente data over de prijsontwikkelingen tonen dat de prijzen van huisvesting en nutsvoorzieningen gestabiliseerd zijn. Analyse van de prijsevolutie van consumptiepakketten van verschillende inkomensgroepen tonen dat de prijzen van het consumptiepakket van lage inkomens sterker toenemen dan deze van hoge inkomens en in vergelijking met de algemene consumptieprijis (en gezondheids-) index.

Het aantal mensen met achterstallige afbetalingen van schulden blijft toenemen.

Kinderarmoede

Analyse tot EU-SILC 2011 gaf aan dat kinderarmoede toenam op de drie dimensies van de Europa 2020 doelstelling (AROEPE voor kinderen was 23,3%, voor de volwassen bevolking 20,3%). Het armoederisico van kinderen in zeer lage werkintensiteit huishoudens nam zeer sterk toe tussen 2008 en 2011 (van 70% tot 75%). Het percentage kinderen die leven in een huishouden zonder job, gebaseerd op de Arbeidskrachtenenquête, bleef stabiel gedurende de laatst beschikbare jaren (11,7% in 2012). Op het vlak van onderwijs, bevestigen de nieuwe PISA 2012 resultaten dat België één van de weinige landen is die een hoog algemeen prestatieniveau van vijftien jarigen combineren met een hoge coherentie tussen de prestaties en de socio-economische status van de studenten, en dus met een hoge graad van sociale ongelijkheid. De negatieve impact van een immigratie achtergrond op de prestatie wordt opnieuw bevestigd. Zelfs na controle voor de socio-economische status blijft er een sterk negatief verband tussen prestaties en het hebben van een migratie-achtergrond.

Actieve insluiting

Het algemene armoederisico bleef min of meer stabiel tot de 2011 EU-SILC survey. Het armoederisico van huishoudens met een zeer lage werkintensiteit nam toe. Armoede van werkenden bleef ook stabiel. De werkzaamheidsgraad, de werkloosheidsgraad en de lange termijn werkloosheid als percentage van de totale werkloosheid bleven allen stabiel tot begin 2012. De werkloosheidsgraad van laaggeschoolde werknemers lijkt meer beïnvloed te zijn door de economische cyclus. De tijdelijke werkgelegenheid bleef eerder stabiel. De deeltijdse werkgelegenheid nam voortdurend toe. Het op de Arbeidskrachtenenquête gebaseerde percentage van de bevolking in huishoudens zonder betaald werk voor volwassenen bleef eveneens stabiel voor de meest recente jaren (12,7% in 2012). In de meest recente periode, vanaf 2012, gaat de werkloosheidsgraad echter de hoogte in met een toename van 7,2% (eerste trimester 2012) tot 8,5% (laatste trimester 2013). De participatiegraad aan levenslang leren (12% in België en 15% in de EU in 2012) en het verschil tussen de graden van groepen met verschillende opleidingsstatus (8% voor mensen met een lage initiële opleiding en 13% voor mensen met een hoge initiële opleidingsstatus in 2012) bleven allemaal stabiel.

Huisvesting

Tot EU-SILC 2011 nam het aantal mensen met risico op armoede of sociale uitsluiting vooral toe bij mensen die een woning huurden op de private huisvestingsmarkt. Een situatie van laag inkomen in combinatie met hoge huisvestingskosten zal resulteren in moeilijke levensomstandigheden voor sommige bevolkingscategorieën.

Pensioenen

Ingevolge de veroudering van de bevolking, is het aantal gepensioneerden de laatste jaren voortdurend toegenomen. Begin 2013 ontvangt ongeveer 17% van de bevolking een pensioen. Ondanks de afname van het armoederisico van de ouderen, blijft het niveau duidelijk hoger dan het algemeen gemiddelde, terwijl de ernstige materiële deprivatiegraad lager is dan die van de bevolking op actieve leeftijd. De hoogte van de pensioenen en het inkomen van de ouderen lijkt relatief laag te zijn in EU context. Verschillende indicatoren geven dus een eerder gemengd beeld van de levensomstandigheden van de ouderen en zo weerspiegelen ze waarschijnlijk ongelijkheden in deze groep. Voor wat betreft de financiële houdbaarheid van de pensioenen raamt de Studiecommissie voor de Vergrijzing (2013) de bijkomende pensioenkosten op 0,8% van het BBP voor de periode 2012-2018 en op 4,5% van het BBP voor de periode 2012-2060. Het totaal van de additionele verouderingskost wordt geraamd op 0,7% van het BBP voor de periode 2012-2018 en op 5,4% van het BBP voor de periode 2012-2060. In vergelijking met vorige ramingen, betekenen deze cijfers een kleine afname (-0,1%) van de kost van de veroudering.

Gezondheid

De uitgaven voor ziekte en gezondheidszorg bleven relatief stabiel rond 8,3/8,2% van het BBP tussen 2009 en 2011. Dit niveau is ongeveer gelijk als de gemiddelden voor de EU28 en het Eurogebied. 2011 data van de gezondheidsrekeningen bevestigen dat de gezondheidsuitgaven in België een redelijk hoog algemeen aandeel remgeldfinanciering omvatten (19%). Het 2013

Vergrijzingsrapport raamt de toename van de uitgaven tussen 2012 en 2018 op 0,2% van het BBP en op 2,4% van het BBP voor de periode 2018-2060. Dit betekent een afname van 0,2%, in vergelijking met eerdere ramingen. De Belgische gezondheidszorg bevat veel voorzieningen om de toegankelijkheid te verzekeren en internationaal wordt dit ook als een sterk punt gezien. Toch wijzen diverse indicatoren op resterende problemen op dit vlak..

Mensen met een migratie-achtergrond

Verschillen in risico op armoede tussen mensen met een EU nationaliteit en met een niet –EU nationaliteit zijn in België groter dan in de meeste andere EU-lidstaten. Voor mensen met een Belgische nationaliteit is het risico op armoede of sociale uitsluiting 18%, terwijl het voor mensen met niet-EU nationaliteit niet minder dan 66% is. Op het niveau van de EU, is de risico op armoede of sociale uitsluitingsgraad voor mensen met EU nationaliteit 23%, voor mensen met een niet-EU nationaliteit is dit 47%.

1.4. De betrokkenheid van stakeholders

Het Belgisch Platform ter Bestrijding van Armoede en Sociale Uitsluiting besprak het beleid dat in België gevoerd wordt in verband met de integratie van mensen met een migratie achtergrond (nieuwe landen specifieke aanbeveling voor België in 2013) op zijn vergadering op 12 september 2013. Op de Open Platformdag van 28 maart 2013 was eerder de vooruitgang in de richting van de prioriteiten van het Belgisch voorzitterschap op het vlak van sociaal beleid sinds 2010 geëvalueerd. Dat leidde tot de publicatie van een aantal aanbevelingen. Deze werden geactualiseerd naar aanleiding van de vergadering van het Belgisch platform op februari 2014. De aanbevelingen zijn hier beschikbaar: <http://www.mi-is.be/be-nl/formulier/opinie-van-het-belgisch-platform-tegen-armoede-en-sociale-uitsluiting-eu2020-over-het-nati> .

De werkgroep Sociale Indicatoren Europa 2020 / Sociale OMC die diverse stakeholders samenbrengt boog zich in februari 2014 over de analyse van de sociale situatie in België (zie hoger).

Op 18 december 2013 stelde het Steunpunt tot Bestrijding van Armoede, Bestaansonzekerheid en Sociale Uitsluiting zijn (zevende) tweejaarlijks verslag 2012-2013 voor. Het verslag is volledig gewijd aan het thema sociale bescherming en armoede. Het is opgesteld samen met zeer verschillende actoren: mensen in armoede en hun verenigingen, hulpverleners van openbare en private diensten, vertegenwoordigers van de sociale partners, ziekenfondsen, administraties, openbare instellingen van de sociale zekerheid. Over een tijdspanne van anderhalf jaar werden twee voorbereidende vergaderingen, drie plenaire vergaderingen en twintig thematische bijeenkomsten georganiseerd. Het rapport evalueert de sociale bescherming voor wie geen werk heeft, voor wie ziek is of een handicap heeft, voor huidige en toekomstige gepensioneerden en voor kinderen en hun gezin. Er wordt apart aandacht besteed aan een aantal 'transversale' thema's: de sociale bescherming als fundamenteel recht in de strijd tegen de armoede, de oorzaken van de druk op de sociale bescherming, de spanning tussen sociale zekerheid en sociale bijstand, het statuut samenwonende, de problemen verbonden aan de overgang tussen verschillende statuten, de niet-opname van rechten. Het rapport zal in de komende maanden en jaren voorwerp van discussie zijn op verschillende fora. Voor de integrale tekst, zie: <http://www.armoedebestrijding.be/tweejaarlijksverslag7.htm> .

Op woensdag 6 november 2013 werd te Brussel een stakeholder event georganiseerd door Federale Overheidsdiensten 'Werk, Arbeid en Sociaal Overleg' en 'Sociale Zekerheid' om de Employment Performance Monitor, de Social Protection Performance Monitor en andere EU indicatorensets voor te stellen en te evalueren en het gebruik van deze instrumenten te bevorderen. Een panel met academici, de Europese Commissie en vertegenwoordigers in de comités van de diverse raadsformaties evalueerde de instrumenten.

Zoals aangegeven in het Nationaal Sociaal Rapport 2012 voor België worden stakeholders op een geïnstitutionaliseerde manier betrokken bij de besluitvorming over het sociaal beleid. Enkele van de belangrijkste fora op nationaal niveau zijn de Nationale Arbeidsraad (sociale

partners), de Federale Adviesraad voor Ouderen, de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap...

2. Een beslissende impact op de uitroeiing van armoede en sociale uitsluiting

De gecombineerde indicator 'risico op armoede of sociale uitsluiting' vertoonde de afgelopen jaren een lichte stijging die binnen de marges van statistische significantie bleef⁵. Deze evolutie is niet in lijn met het pad om het aantal mensen met een risico op armoede of sociale uitsluiting tegen 2020 (EU-SILC 2018) met 380.000 te doen dalen ten opzichte van 2010 (EU-SILC 2008).

	BE2008 (referentiejaar)	BE2012	BE2018 (doelstelling)	Vereiste daling 2012-2018
Bevolking met risico op armoede of sociale uitsluiting	2.194	2.356	1.814	542

Bron: EU-SILC, Eurostat, ADSEI.

Hieronder wordt een overzicht gepresenteerd van de initiële impact van de doelstelling en hoe ze gewerkt heeft in de Belgische context.

Selectie van kwantitatieve doelstellingen en subdoelstellingen

De reflectie over het bepalen van het ambitieniveau voor de doelstelling resulteerde in de vaststelling dat verdere ontwikkeling van de methodologische toolbox en van de statistische capaciteit ter ondersteuning van het sociaal beleid zich opdrong. Evaluatie van de waarschijnlijke toekomstige evolutie van de doelstelling indicatoren bij ongewijzigd beleid vormde een belangrijke uitdaging. Hoewel de toekomstige ontwikkeling van de armoederisicograad van de ouderen al berekend wordt door middel van een microsimulatiemodel (geïntegreerd met macro-modellen) van het Federaal Planbureau leken ramingen voor de totale bevolking te onzeker. Bovendien was het mogelijk impact van ramingen van de toekomstige evolutie van de migratie onbekend. Dit resulteerde in een wetenschappelijk onderzoeksproject over dit onderwerp. Een tekort aan voldoende lange tijdreeksen van indicatoren was ook een probleem. Op principiële en pragmatische gronden werd uiteindelijk beslist de nationale kwantitatieve doelstelling te baseren op dezelfde indicatoren als de EU doelstelling en hetzelfde niveau van ambitie toe te passen, dat wil zeggen een reductie met 17% in vergelijking met het niveau van 2008.

Ondanks een initieel engagement om subdoelstellingen te formuleren ter specificering van de globale doelstelling, werd uiteindelijk toch beslist om enkel een globale doelstelling voorop te stellen.

Impact op de sociale bescherming- en sociale insluitingsstrategieën

De Europa 2020 doelstelling diende als referentiepunt en inspireerde verschillende nationale beleidsstrategieën.

- Het federaal plan armoedebestrijding bundelt de acties van de federale regering die moeten bijdragen tot het behalen van de EU 2020 doelstelling, die ook in het federaal regeerakkoord werd opgenomen. De acties uit het plan worden gegroepeerd rond 6 strategische doelstellingen. In de mate van het mogelijke werd aan elke strategische doelstelling een indicator gekoppeld om de vooruitgang te meten.
- Het nationaal kinderarmoedebestrijdingsplan refereert ook naar de Europa 2020 doelstelling. Het plan wil bijdragen tot het behalen van de globale armoededoelstelling en stelt dat indien men tegen 2020 het aantal kinderen in armoede of sociale uitsluiting met een zelfde

⁵ Een werkgroep werd opgericht met het oog op de structurele versterking van de EU-SILC enquête in België.

ambitieniveau (17%) zou willen verminderen (als voor de volledige bevolking), op basis van de AROPE indicator minstens 82.000 kinderen uit de armoede of de sociale uitsluiting geholpen moeten worden.

- In het kader van haar eigen strategie, stelde Vlaanderen een doelstelling voorop voor de reductie van kinderarmoede, gerelateerd aan de Europa 2020 doelstelling (Vlaamse aanscherping van de EU 2020-doelstelling: daling van het aantal kinderen onder de armoederisicodrempel met 60.000 ten opzichte van totaal aantal van 120.000 kinderen onder de armoederisicodrempel in 2008 (= daling met 50%)).

Impact op andere beleidsdimensies

De zeer zichtbare kwantitatieve doelstelling en haar opname in de globale Europa 2020 strategie gaf de sociale beleidsfiliale meer zichtbaarheid in relatie tot andere beleidsfiliales. De redactie van het Nationaal Hervormingsprogramma wordt gecoördineerd door het Federaal Planbureau, maar de bijdrage over de sociale doelstelling en verwante beleidsprioriteiten is in handen van de sociale beleidsfiliale (coördinatie door de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid). Die laatste neemt ook deel aan het redactiecomité van het NHP. De gezamenlijke redactie van het NHP impliceert ook meer uitwisseling tussen administraties van verschillende beleidsfiliales, bvb. over indicatoren, beleidskwesties enz.

Impact op armoede en sociale uitsluiting

De doelstelling werd geïntroduceerd in een moeilijke socio-economische context die sindsdien is blijven aanslepen. De gecombineerde AROPE indicator nam licht toe, al is de toename niet statistisch significant. Dit impliceert natuurlijk ook dat er geen trend is in de richting van de doelstelling. Het is echter moeilijk om de reële impact van de doelstelling in het veld te evalueren. De monitoring van de doelstelling bevordert duidelijk de zichtbaarheid en het bewustzijn van de ontwikkeling van de sociale situatie. Ze bevordert ook een meer gedeeld begrip van de situatie. Hoewel er geen trend is in de richting van de doelstelling kan niet uitgesloten worden dat het feit dat er een zeer zichtbare doelstelling was bijgedragen heeft tot het feit dat de situatie niet nog slechter geworden is in de context van de crisis. In het kader van de federale relance strategie, is het een regeringsprioriteit geweest om de koopkracht op peil te houden, in het bijzonder voor huishoudens met een laag inkomen. Voor de monitoring van de strategie werden armoede en sociale insluitingsindicatoren betrokken.

Impact op stakeholders

Voor stakeholders is de doelstelling een sterk instrument voor de evaluatie van het beleid en voor het afleggen van verantwoording.

Impact op de zichtbaarheid van sociale beschermings- en sociale insluitingsthema's en algemeen impact

Over het algemeen kan men veilig concluderen dat de doelstelling meer zichtbaarheid geeft aan het thema van armoede en sociale uitsluiting en sociaal beleid in het algemeen ten aanzien van andere beleidsfiliales, besluitvormers, stakeholders en het algemeen publiek. Ze spoort aan tot meer geïntegreerd beleid: verschillende beleidssectoren raken beter bekend met sociaal beleid instrumenten en thema's, gebruiken gelijkaardige instrumenten en coördineren beter. Dit heeft echter niet geleid tot een trend in de richting van de doelstelling, maar in dit opzicht moet rekening gehouden worden met de moeilijke socio-economische context. Men moet er zich van bewust zijn dat de positieve effecten toe te schrijven aan het gebruik van de doelstelling, na nu drie jaar, eerder nog initiële effecten zijn. De dynamiek die op gang is gekomen kan mogelijk nog verder ontwikkelen wat dan zou kunnen leiden tot echte beleidsveranderingen. Daarom is België groot voorstander van het behoud van kwantitatieve doelstellingen in de Europa 2020 strategie, al zal het meer werk vragen om de rol en de impact ervan te vergroten.

3. Recente hervormingen in het sociaal insluitingsbeleid

3.1. Toegang voor allen tot hulpbronnen, rechten en diensten, voorkomen en bestrijden van uitsluiting en bestrijden van alle vormen van discriminatie/ Ondersteunen van de integratie in de arbeidsmarkt⁶

- In het kader van de toepassing van het mechanisme tot aanpassing van de sociale uitkeringen aan de evolutie van de welvaart (**federaal niveau**) werden een aantal uitkeringen, forfaitaire bedragen en berekeningsgrenzen in de bijstand, de pensioenen, de werkloosheid en de arbeidsongeschiktheid op 1 september 2013 verhoogd (verhoging bovenop de aanpassing aan de stijging van de index voor consumptieprijzen). Alle sociale bijstandsuitkeringen (leefloon, inkomensvervangende tegemoetkoming voor personen met een handicap en inkomensgarantie voor ouderen) werden met 2% verhoogd. Ook de minima in de sociale zekerheid: minimumpensioenen werknemers en zelfstandigen (+1,25%), de minima in de werkloosheid (+2%) en de minima voor regelmatig (+ 1,5 %) en onregelmatig (+ 2,0%) werknemers in de invaliditeitsuitkeringen gingen omhoog.
- Vanaf januari 2015 worden de sociale bijdragen voor zelfstandigen op een nieuwe manier berekend om de band met de economische werkelijkheid te versterken. In tegenstelling tot voorheen zal de zelfstandige nu bijdragen betalen die in verhouding staan tot de inkomsten van het jaar waarin hij bijdragen betaalt. Zo zal het aantal problematische financiële situaties en het risico op armoede bij zelfstandigen verminderd worden. Binnen de vier jaar na de inwerkingtreding zal de toepassing van de nieuwe bijdrageberekening geëvalueerd worden.
- De Federale Regering heeft op 28 februari 2014 beslist om de voorwaarden voor de socio-professionele vrijstelling, die een leefloner toelaat iets bij te verdienen en ervaring op te doen, te versoepelen. De vrijstellingsperiode blijft behouden op 3 jaar, maar de gerechtigde kan er gedurende maximaal 6 jaar een beroep op doen, vanaf de eerste dag waarop hij/zij de vrijstelling geniet (nu 3 jaar).
- Er werd een nieuwe stap gezet in de voorbereiding van de hervorming van het stelsel van de tegemoetkomingen aan personen met een handicap. Op 19 december 2013 nam de federale ministerraad acte van een oriëntatienota die de hervorming voorbereidt. Het globale hervormingsontwerp richt zich op de integratie en de volledige en effectieve deelname van personen met een handicap aan het maatschappelijke leven, zoals bevestigd in het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.
- Op 1 januari 2013 heeft de federale regering de maatregelen versterkt die de aanwerving van personen met een handicap in het federale openbaar ambt bevorderen met het oog op de realisatie van de doelstelling: 3% van het personeelsbestand in openbare dienst voorbehouden voor personen met een handicap. De regering heeft ook het recht ingevoerd voor personen met een handicap om hun stage uit te voeren met verminderde prestaties (halftijds of 1/5).
- Sinds 1 januari 2013 zijn sommige werkgevers, gebonden door een specifieke collectieve arbeidsovereenkomst, verplicht tenminste 0,05 % van de loonmassa te reserveren voor één of meerdere doelgroepen, waaronder ouderen, jongeren en personen met een handicap.
- De maatregel socio-culturele participatie, waarmee het OCMW zijn cliënten kan stimuleren om deel te nemen aan activiteiten of manifestaties, kreeg een nieuwe naam: 'participatie en sociale activering'. Op deze manier krijgt de maatregel meer zichtbaarheid en kunnen de OCMW's een meer duurzaam en structureel participatiebeleid ontwikkelen.
- In **Vlaanderen** wordt in voorbereiding van de realisatie van de automatische toekenning van de school- en studietoelagen vanaf '13-'14 voor de potentiële hernieuwde het recht op studiefinanciering onderzocht. De overheid zal zelf het proces starten voor de burger, die ze al via haar databanken kent omdat ze het voorbije school- of academiejaar een studiefinanciering hebben ontvangen.
- Op 14 juni 2013 keurde de Vlaamse Regering de conceptnota "w²-decreet" goed. Zoals in 2013 worden ook in 2014 minimaal 750 nieuwe werk-welzijnstrajecten voorzien. Er wordt opnieuw 4,2 miljoen € ingezet.

⁶ Maatregelen met betrekking tot pensioenen en gezondheidszorg worden vermeld in sectie 4 en 5.

- In 2013 werd in Vlaanderen 5 miljoen euro extra ingezet voor de aanpak van de jeugdwerkloosheid. In het kader van de realisatie van een duurzame toeleiding naar de arbeidsmarkt gingen in 2013 werkinlevingsprojecten in de Vlaamse centrumsteden van start. De werkinleving is het eerste onderdeel van maatregelen voor jongeren zonder diploma. Op de volgende trede bevinden zich instapstages (met een vervroegde werkloosheidsuitkering). Als sluitstuk zijn er sinds het afgelopen jaar de Individuele Beroepsopleidingen (IBO's), met een heel ruime doelgroep en een aanwervingsverplichting voor de werkgevers. In 2013 werden de voorwaarden versoepeld om meer bedrijven aan te trekken.
- In mei 2013 heeft de **Waalse Regering** de evaluatie goedgekeurd van het eerste "plan de cohésion sociale" (PCS). Het PCS mobiliseert momenteel bijna 700 werknemers die een netwerk vormen met meer dan duizenden publieke en private partners om te zorgen voor een grotere sociale cohesie op het gemeentelijk grondgebied. 147 gemeenten nemen deel aan dit programma met in het vooruitzicht meer dan 1.700 acties die worden uitgevoerd, meer bepaald op het vlak van alfabetisering, socio-professionele herinschakeling, begeleiding bij het zoeken naar werk, mobiliteit, energiebesparing in de woning, opleiding onderhoud van een woning, de behandeling van verslavingen, de strijd tegen intrafamiliaal geweld, geestelijke gezondheid, gemeenschappelijke tuinen of de dynamisering van de wijkhuizen. In juni 2013 werd trouwens een projectoproep gelanceerd met een budget van bijna 24 miljoen € (lokale overheden, maatschappelijk welzijn en tewerkstelling) in het kader van de tweede programmatie van het PCS (2014-2019). Deze oproep werd sindsdien uitgevoerd in 181 steden en gemeenten in Wallonië.
- In Wallonië werd in juli 2013 een nieuw decreet betreffende de centra voor socio-professionele inschakeling goedgekeurd en er werd beslist over nieuwe maatregelen om de insluiting van personen met een handicap te ondersteunen. Een ontwerp van besluit betreffende de centra voor aangepaste opleiding en socio-professionele inschakeling voorziet in een veralgemening voor de ganse sector van de taken in verband met het opmaken van een balans en de oriëntering, om zo het dienstenaanbod te harmoniseren. De tekst voert een automatische opvolging in na de vorming en vereenvoudigt de procedures. Een financiële tegemoetkoming in de kosten voor kinderopvang en kribbes vergemakkelijkt de toegang tot de opleiding voor de ouders. De Waalse Regering heeft een budget van 30 miljoen € vrijgemaakt om de lancering van 6 projectoproepen mogelijk te maken voor de financiering van de werkzaamheden voor de omvorming en verbetering van de infrastructuren voor opvang en huisvesting voor personen met een handicap (1ste oproep in oktober 2013).

3.2. Investeren in kinderen

- In juni 2013 werd een nationaal kinderarmoedebestrijdingsplan goedgekeurd, geïnspireerd op de aanbeveling van de Europese Commissie "Investeren in kinderen: de vicieuze cirkel van ongelijkheid doorbreken". Het plan, dat acties van de **Federale Regering, Gemeenschappen en Gewesten** bundelt, moet bijdragen tot het bereiken van de globale armoededoelstelling door België vooropgesteld in het kader van de Europa 2020 strategie. Vermindering tegen 2020 van het aantal kinderen in armoede of sociale uitsluiting met een ambitieniveau evenredig aan de globale doelstelling (17%), zou betekenen dat op basis van de AROPE indicator minstens 82.000 kinderen uit de armoede of de sociale uitsluiting geholpen moeten worden. Het plan omvat 140 acties verdeeld over vier pijlers: a) Toegang tot toereikende middelen; b) Toegang tot kwaliteitsvolle diensten en kansen; c) Bevordering van de participatie van kinderen; d) Partnerschappen tussen beleidsdomeinen en bestuursniveaus.
- In december 2013 werd door de **Federale Regering** 2 miljoen € vrijgemaakt om OCMW's te ondersteunen om een lokaal overlegplatform op te starten met onder andere scholen, kinderdagverblijven en armoedeverenigingen. Bedoeling is op preventieve en proactieve wijze verborgen armoede bij kinderen op te sporen en gezamenlijk remedies te zoeken. Aan deze maatregel wordt een studie gekoppeld om de uitwisseling van ervaringen te faciliteren, goede praktijken te verzamelen en expertise te verspreiden.
- Naar aanleiding van de overdracht van de gezinsbijslag naar de gemeenschappen, op 1 juli 2014, wordt de kinderbijslag voor zelfstandigen geharmoniseerd met deze van de werknemers

(verhoging bijslag eerste kind) en de inkomensplafonds voor de toekenning van de sociale toeslagen bij de kinderbijslag en de eenoudertoeslag worden verhoogd.

- Op 6 januari 2014 werd artikel 23 van de Grondwet aangevuld met het recht op gezinsbijslagen. Hierdoor wordt gegarandeerd dat de overheden, bevoegd voor het recht op kinderbijslag, dit recht in de toekomst niet aanzienlijk zullen kunnen verminderen in vergelijking met de huidige reglementering die de gezinnen een financiële bijdrage toekent om de last van de kosten van onderhoud en opvoeding van de kinderen tenminste gedeeltelijk te dekken, tenzij redenen van algemeen belang een dergelijke vermindering verantwoorden.
- In het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** heeft de Franse Gemeenschapscommissie het crècheplan heropgestart. 9,6 miljoen € zijn voorzien voor nieuwe plaatsen in opvangstructuren voor kinderen van 0 tot 3 jaar. De prioriteit gaat naar meer plaatsen in bestaande collectieve opvangstructuren met sociale tarifiering en gewaarborgde toegang voor ouders met een beperkte forfaitaire ouderbijdrage.
- De **Vlaamse overheid** lanceerde in 2013 opnieuw een oproep voor lokale projecten voor de bestrijding van kinderarmoede. 1 miljoen euro is vrijgemaakt voor de versterking van de lokale kinderarmoedebestrijding. Uit een evaluatie bleek dat een structurele ondersteuning op langere termijn nodig is. Daarom werd het armoededecreet gewijzigd door het programmadecreet dat bepaalt dat de Vlaamse overheid de lokale besturen jaarlijks subsidies verleent voor lokale kinderarmoedebestrijding. Voor 2014 is 4,5 miljoen euro beschikbaar.
- Rond het thema kinderarmoede is een brede maatschappelijke mobilisatie nodig die focust op de samenleving in haar geheel en op het betrekken van nieuwe partners. In dit licht werd in 2013 het Kinderarmoedefonds opgericht dat beheerd wordt door de Koning Boudewijnstichting en dat burgers, organisaties, ondernemingen en overheden oproept om in te zetten op kinderarmoedebestrijding. Naast het noodzakelijke structurele werk van diverse overheden wil het fonds de nodige middelen verzamelen voor vernieuwende projecten ter ondersteuning van kansarme gezinnen met kinderen tussen 0 en 3 jaar. De projecten met goede resultaten kunnen nadien ingebed worden in het structurele armoedebestrijdingsbeleid van de diverse overheden.
- Op 20 november 2013 keurde het Vlaams Parlement het decreet inzake de organisatie van preventieve gezinsondersteuning goed. Het decreet schept een regelgevend kader voor lokale samenwerkingsverbanden, die zullen worden erkend als Huizen van het Kind, en om een aantal projecten en sectoren Preventieve Gezinsondersteuning, die reeds door Kind & Gezin worden gesubsidieerd, in een breder regelgevend kader te verankeren.
- In november 2013 hebben de **regeringen van Wallonië en van de Federatie Wallonië-Brussel** het actieplan betreffende de rechten van het kind geactualiseerd, op basis van de in 2013 uitgevoerde evaluatie.

3.3. Dakloosheid en huisvestingsinclusie

- Het pilootproject "Housing First" startte op 1 september 2013 in vijf grote steden in België : Antwerpen, Gent, Brussel, Luik en Charleroi. Basisprincipe is het onvoorwaardelijke recht op een dak boven het hoofd. Met die zekerheid kunnen mensen stappen zetten naar een regulier leven. Naast woonzekerheid, worden tegelijkertijd vele soorten van begeleiding aangeboden.
- Het samenwerkingsakkoord dakloosheid tussen de federale staat, de gemeenschappen en gewesten heeft als doel ieders bevoegdheden inzake de bestrijding en het voorkomen van dak- en thuisloosheid duidelijk af te bakenen en gezamenlijke engagementen te formuleren.
- Op 1 april 2014 werd de BTW op elektriciteit voor particulieren verlaagd van 21% naar 6%.
- Met de ordonnantie van 11 juli 2013 heeft het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** een nieuwe huisvestingscode goedgekeurd. De hervorming heeft ondermeer betrekking op een reeks veranderingen bedoeld om de strijd tegen de ongezonde huisvesting en tegen de onbewoonde woningen te versterken.
- In **Vlaanderen** is een automatische huurpremie van kracht voor mensen die al lang op de wachtlijst staan voor een sociale huurwoning. Aanvankelijk was de voorwaarde dat men vijf

jaar op zo'n lijst stond, maar dat werd nu verminderd: men kan vanaf vier jaar na inschrijving op de wachtlijst in aanmerking komen voor de premie.

- In 2013 keurde de Vlaamse Regering het huurgarantiefonds goed. Eigenaars die zich bij het fonds aansluiten, verzekeren zich tegen wanbetaling.
- In Vlaanderen werd ook de Huurschatter gelanceerd. Dit is een website die het huurders en verhuurders toelaat om een faire huurprijs voor hun woning te berekenen.
- Er startte ook een campagne om het verhuren via een sociaal verhuurkantoor in Vlaanderen te promoten bij eigenaars.
- Een groepsaankoop voor elektriciteit en aardgas voor twintig sociale huisvestingsmaatschappijen in Vlaanderen zal er ondermeer voor zorgen dat de energiekost voor de gemeenschappelijke delen in de huurlasten die de huurders moeten betalen zal dalen.
- In 2011 realiseerde de Vlaamse MilieuMaatschappij al de campagne 'Goed geregeld = geld gespaard' voor iedereen, maar specifiek voor mensen in armoede. In eenvoudige, heldere taal verduidelijkte de campagne de rechten en de plichten van gebruikers van leidingwater. In februari 2014 kwam er een vervolgcampagne om iedereen goed te informeren over bijkomende maatregelen ter ondersteuning van de energetische renovatie van huurwoningen.

- De **Waalse Regering** heeft in mei 2013 de kadastrale cartografie goedgekeurd van de zones waarop het plan permanent wonen betrekking had. Er werd een nieuwe premie ingevoerd voor de verbetering van woningen van het type "caravan" voor lange duur in de zones voor permanent wonen. De installatietoelage toegekend aan personen die geherhuisvest werden in een gepaste woning werd in sommige gevallen verhoogd.
- Sinds 2013 ontvangen de eigenaars van woningen die onbewoonbaar werden verklaard of van woningen in Wallonië waarvoor geen verhuurvergunning werd afgeleverd administratieve boetes.
- Er werd een besluit betreffende de toekenning van verhuis-, verhuur- en installatietoelagen goedgekeurd; deze uitkeringen zijn toegankelijk voor personen die een woning verlaten die als onbewoonbaar erkend is of die overbevolkt is om een bewoonbare woning te huren, voor gezinnen waarvan een familielid een handicap heeft en die een onaangepaste woning verlaten om een bewoonbare en aangepaste woning te huren en voor daklozen die huurder worden van een bewoonbare woning.
- In mei 2013 werd in Wallonië beslist om de voorziening "Tuteurs énergie" uit te breiden, die tot doel heeft praktisch advies te geven en met de gezinnen met een laag inkomen acties te plannen die tot doel hebben de energiekosten te verminderen (60 adviseurs en 5.300 gezinnen zijn hierbij betrokken).

3.4. Bestrijding van discriminatie

- In **Vlaanderen** werd met de werkgroep "gekleurde armoede" een eerste stap in de richting van een meer coherente aanpak gezet. Over de prioriteiten op vlak van gekleurde armoede werd er binnen de commissie Integratiebeleid en in nauwe samenspraak met de beleidsdomeinen werk en onderwijs een nota met concrete acties uitgewerkt. Deze werd in maart 2014 door de Vlaamse Regering goedgekeurd. Dit is één van de maatregelen die ook opgenomen werd in het Geïntegreerd Actieplan Integratiebeleid. Ook de uitdaging om werk te maken van de beleidsparticipatie van deze groepen blijft groot en complex. Via verschillende projecten wordt hier werk van gemaakt.

3.5. Governance⁷

- Op **federaal niveau** werd een Netwerk van Federale Armoedeambtenaren opgericht (Koninklijk Besluit 21 december 2013). De ambtenaren ondersteunen de federale overheidsinstelling waarin ze werken bij de uitvoering van de federale plannen inzake armoedebestrijding.
- Met de wet van 15 december 2013 inzake administratieve vereenvoudiging werd op federaal niveau een regelgevingsimpactanalyse ingevoerd waarbij potentiële gevolgen (neveneffecten) van ontwerpen van regelgeving op economisch, milieu en sociaal gebied en op de overheid

⁷ Voor wat betreft de participatie van stakeholders: zie inleiding.

wordt nagegaan door middel van een voorafgaande evaluatie. Armoedebestrijding komt als specifiek aandachtspunt naar voor maar wordt ook transversaal overgenomen in andere thema's, zoals bijvoorbeeld gelijke kansen, gezondheid, enz...

- Op 14 maart 2014 besliste de **Vlaamse Regering** dat relevante voorstellen van decreten en besluiten voortaan getoetst worden op de mogelijke impact op armoede, op mensen in armoede of op ongelijkheid die tot armoede kan leiden. Deze toets wordt geïntegreerd in de bestaande reguleringssimpactanalyse. De armoedetoets is al uitgetest op de kindpremie, de maximumfactuur in de zorg en de erkenning van sociale verhuurkantoren.
- De **Waalse Regering** wenst transversaal te werken en wenst de dialoog aan te gaan met alle stakeholders en heeft daarom beslist om een reglementair kader in te voeren om een netwerk armoedebestrijding te erkennen en te subsidiëren in Wallonië en dit op een langdurige basis. De Regering wenste de dialoog te versterken met mensen die in armoede leven om de efficiëntie te verbeteren van de ingevoerde maatregelen. Door de erkenning van een netwerk van verenigingen die werken met personen die in armoede leven zal de Executieve beschikken over een georganiseerde gesprekspartner op wiens ervaring en aanbeveling hij een beroep zal kunnen doen. Het decreet werd begin 2014 goedgekeurd.

3.6. Evolutie van de uitgaven

Het is onmogelijk om een het globale budget dat gespendeerd wordt aan sociale insluiting te berekenen omwille van de grote verscheidenheid van de aard van de middelen zoals individuele uitkeringen, subsidieprogramma's, investeringen in ICT, informatiecampagnes, wettelijke voorzieningen zonder kostprijs en omwille van de expliciete keuze voor een transversaal en inclusief beleid waarbij de aandacht voor de strijd tegen de armoede en sociale uitsluiting een bijzonder aandachtspunt is binnen de reguliere beleidsvoering.

4. Recente hervormingen met het oog op adequate en houdbare pensioenen

4.1. Vervroegd pensioen

Er zijn geen nieuwe wijzigingen sinds de hervorming van 2011/2012 (zie NSR 2012 en SSR 2013). De pensioenleeftijd van 60 jaar waarop men op vervroegd pensioen kon vertrekken, wordt vanaf 2013 jaarlijks met 6 maanden verhoogd om in 2016 op 62 jaar te komen. Ook de minimale loopbaanvoorwaarde werd opgetrokken. Ze wordt vanaf 2013 op 38 jaar, vanaf 2014 op 39 jaar en vanaf 2015 op 40 jaar gebracht. Deze hervorming is in uitvoering.

4.2. De Pensioenleeftijd

Er zijn geen wijzigingen in de wettelijke pensioenleeftijd.

4.3. Bijdrageperiode

Er zijn geen veranderingen in de minimum bijdrageperiode voor een volledig pensioen in 2013. De huidige bijdrageperiode voor een volledig pensioen is 45 jaar voor werknemers in de private sector, voor zelfstandigen en voor het algemeen regime van het vast benoemd personeel in de overheidssector. Sommige bijzondere regimes in de publieke sector kennen een volledig pensioen toe na een kortere bijdrageperiode (preferentiële tantièmes). Ter herinnering: sinds 1 januari 2012 is het meest voordelige tantième in de bijzondere regimes van de publieke sector 1/48 (normaal 1/60). Vroeger was dat 1/12.

4.4. Het niveau van de pensioenen

De volgende uitkeringen en pensioenberekingsgrenzen werden/worden als volgt aangepast aan de evolutie van de welvaart (d.w.z. bovenop de jaarlijkse aanpassing aan de evolutie van de consumptieprijsen):

Op 1 januari 2013

- Bedrag eerste inkomensgrens pensioen werknemers: + 2 %

Op 1 april 2013

- Verhoging gezinsminimumpensioen zelfstandigen tot het niveau van het gezinsminimumpensioen voor werknemers.

Op 1 mei 2013

- Vakantiegeld werknemers: + 5%

Op 1 september 2013:

- Pensioenen werknemers en zelfstandigen ingegaan in 2008 (vijf jaar oud): + 2 %

- Bedrag minimum jaarrecht per loopbaanjaar werknemers: + 1,25 %

- Alle gewaarborgde minimumpensioenen: + 1,25 %

- De bedragen van de Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO): + 2 %

Op 1 januari 2014

- Klein gewaarborgd minimumpensioen werknemers: bijkomend + 2,51 % (gezinsbedrag) en + 0,80 % (alleenstaandenbedrag en overlevingspensioen)

Op 1 mei 2014

- Vakantiegeld werknemers: + 3,43 %

Op 1 september 2014

- Pensioenen werknemers en zelfstandigen ingegaan in 2009 (vijf jaar oud) + 2 %

4.5. Indexering van de pensioenen

Er zijn geen wijzigingen in de beschouwde periode.

4.6. Aanvullende pensioenen

- In februari 2014 raakten de sociale partners akkoord over de gelijke toegang van arbeiders en bedienden tot het tweede pijlerpensioen. Concreet verbinden werknemers en werkgevers zich ertoe om vanaf 1 januari 2015 voor nieuwe pensioenplannen geen onderscheid meer te maken tussen arbeiders en bedienden, bestaande verschillen mogen evenmin worden vergroot. Vanaf 1 januari 2025 mag er dan geen enkel verschil meer zijn inzake het aanvullend pensioen voor arbeiders en bedienden en dit zowel op sectoraal en ondernemingsvlak. De gelijkgeschakeling geldt enkel voor toekomstig op te bouwen rechten.

4.7. Het aanpakken van de budgettaire gevolgen van de veroudering

- Centraal in de beheersing van de pensioenuitgaven staat de verlenging van de loopbanen, in het bijzonder door de effectieve pensioenleeftijd zo dicht mogelijk bij de wettelijke pensioenleeftijd van 65 te brengen. Hiervoor werden de voorwaarden om op vervroegd pensioen te gaan hervormd (zie sectie 4.1).
- Hervorming pensioenbonus (werknemers/zelfstandigen) en leeftijdscomplement (statutaire ambtenaren) op 1 januari 2014. Het sinds 2001 in het pensioenstelsel van de statutaire ambtenaren bestaande pensioencompliment en de sinds 2007 in de pensioenstelsels van werknemers en zelfstandigen bestaande pensioenbonus (maatregelen om langer werken aan te moedigen) worden vervangen door een geïntegreerde pensioenbonus. Deze pensioenbonus nieuwe stijl heeft de volgende kenmerken: opbouw gebeurt pas vanaf een jaar na bereiken van leeftijds- en loopbaanvoorwaarden voor vervroegde pensionering; forfaitair bonusbedrag per voltijds effectief gewerkte dag; progressief bonusbedrag met jaarlijkse stijging met 0,20 € te beginnen bij 1,5 € tot 2,5 €. De pensioenmalus in het stelsel der zelfstandigen werd per 1 januari 2014 afgeschaft.
- Hervorming van het overlevingspensioenen voor werknemers, zelfstandigen en statutaire ambtenaren. Om een einde te maken aan de inactiviteitsval die overlevingspensioenen op dit ogenblik zijn voor voornamelijk weduwen op arbeidsactieve leeftijd, worden ze vanaf 1 januari 2015 als volgt hervormd:
 - Vóór de leeftijd van 45 jaar is er niet langer recht op een overlevingspensioen, maar op een overgangsuitkering.
 - De leeftijd van 45 jaar zal tegen 2025 opgetrokken worden tot 50 jaar, a rato van 6 maanden per jaar.
 - De overgangsuitkering wordt toegekend voor 12 maanden indien er geen kinderen ten laste zijn en voor 24 maanden indien er wel kinderen ten laste zijn.
 - De overgangsuitkering zal onbegrensd gecumuleerd kunnen worden met een beroepsinkomen of een sociale uitkering.
 - Als de betrokkene aan het einde van de looptijd van de overgangsuitkering komt, dan zal hij/zij onmiddellijk een recht op werkloosheidsuitkering openen, zonder wachttijd en met aangepaste en vroegtijdige begeleiding.
 - De overgangsuitkering zal grotendeels berekend worden zoals het huidige overlevingspensioen, met bij de werknemers een minimum dat overeenstemt met het (op basis van de arbeidsbreuk geproratiseerde) minimum jaarrecht per loopbaanjaar, bij de zelfstandigen en ambtenaren met het minimumpensioen.
- Transparantere en ruimere regels voor "toegelaten beroepsactiviteit" als gepensioneerde (1/1/2013):
 - onbeperkt bijverdienen voor 65-jarigen die minstens 42 loopbaanjaren bewijzen;
 - het pensioen wordt pas volledig geschorst vanaf een overschrijding van de inkomensgrens met 25% (i.p.v. 15% vroeger);
 - indexering en jaarlijkse verhoging van de inkomensgrenzen die de gepensioneerde mag bijverdienen;
 - harmonisering van de regels en toepassing ervan tussen de stelsels onderling;
 - administratieve formaliteiten worden tot een minimum beperkt.
- Geleidelijke valorisatie van laatste beroepsmaanden in pensioenberekening: Vanaf 1/1/2015 zullen de maanden van het jaar waarin het pensioen ingaat, net als in het pensioenstelsel van de statutaire ambtenaren ook voor werknemers en zelfstandigen in rekening worden gebracht voor de pensioenberekening.

- Versoepeling in de toepassing van het beginsel 'eenheid van loopbaan'. Het beginsel eenheid van loopbaan houdt in dat de loopbaanbreuk (bij unieke carrière) of de som der loopbaanbreuken (bij gemengde carrières) voor pensioenberekening niet meer dan 1 (45/45sten) mag bedragen. Vanaf 1/1/2015 zal dit beginsel toegepast worden door het concept loopbaan niet langer uit te drukken in jaren, maar in voltijds equivalente dagen. Daardoor zal de eenheid van loopbaan niet langer 45 jaar zijn, maar 14.040 voltijds equivalente dagen (45 x 312 dagen).
- Hervorming complement grensarbeiders (1/1/2015). Op dit ogenblik kent het Belgische pensioenstelsel voor werknemers aan personen die in België wonen en grensarbeider zijn, een pensioencomplement toe dat hun buitenlandse pensioen optrekt tot de hoogte van een Belgische pensioen van zodra zij aan de Belgische pensioeneringsvoorwaarden voldoen. De genomen maatregel 'stabiliseert' dit complement. Het zal enkel nog verhoogd kunnen worden naar aanleiding van een nieuwe buitenlandse pensioenbeslissing waaraan gewijzigde verzekeringstijdvakken ten grondslag liggen en bijvoorbeeld niet meer door de afschaffing van een pensioentoeslag in het buitenland.
- Commissie Pensioenhervorming 2020-2040. Om bijkomende hervormingen voor te bereiden werd in april 2013 door de ministers van Pensioenen en van Middenstand, KMO's, Zelfstandigen en Landbouw een Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 geïnstalleerd. Deze is samengesteld uit twaalf vooraanstaande deskundigen op het vlak van pensioenen en vergrijzing. Ze heeft een interdisciplinair karakter en bevat zowel juristen, economen, sociologen als administratieve deskundigen. De Commissie heeft van beide ministers de opdracht gekregen om concrete, fundamentele hervormingsvoorstellen voor het Belgische pensioensysteem (zowel de werknemers-, zelfstandigen- en statutaire ambtenarenstelsels als de wettelijke en aanvullende pensioenen) voor te bereiden die ervoor zorgen dat het op middellange en lange termijn doelmatig blijft. Dit betekent dat het pensioensysteem erin moet slagen om in de periode 2020-2040 zijn sociale doelstellingen, met name gepensioneerden uit de armoede houden en hun levensstandaard in stand houden, te verwezenlijken en dat het tegelijkertijd financieel houdbaar moet blijven. De Commissie zal in het voorjaar van 2014 aan beide opdrachtgevende ministers een rapport met concrete hervormingsvoorstellen overmaken.

4.8. Bevorderen van de toegankelijkheid van de uitkeringen

- Vanaf 1/7/2013 worden alle overlevingspensioenen automatisch toegekend (geen aanvraag meer nodig).
- Het begrip samenwoning – essentieel voor uitvoering van de inkomenstoets en de toekenning van het basis- of verhoogd bedrag in de inkomensgarantie voor ouderen – wordt vereenvoudigd (1/1/2014).

5. Recente hervormingen met het oog op toegankelijke, kwalitatieve en houdbare gezondheidszorg

5.1. Planning en beheer van het gezondheidszorgsysteem

- Zoals eerder in dit rapport werd aangegeven worden op 1 juli 2014 belangrijke bevoegdheden op het vlak van gezondheidsbeleid overgedragen aan de Gemeenschappen. Ze betreffen de hulp aan personen met een handicap, het ziekenhuisbeleid, de ouderenzorg en het lange termijn zorg beleid, de geestelijke gezondheidszorg, het preventiebeleid, de organisatie van de eerstelijnsgezondheidszorg... In totaal gaat dit gepaard met een overdracht van meer dan 4,2 miljard euro aan middelen. De verwachting is dat deze hervorming de Gemeenschappen zal toelaten de gezondheidszorgvoorzieningen beter aan te passen aan de noden en de efficiëntie van de voorziening te verhogen.

5.2. Het aanbod van gezondheidszorgen (e-health inbegrepen)

- Erkenningsvoorwaarden voor de psychologische zorgverstrekkers: psychologen en psychotherapeuten. In januari 2014 werd een politiek akkoord bereikt om psychologische zorg te erkennen. Er zijn een aantal voorwaarden: psychologen zullen onderworpen worden aan de regelgeving die geldt voor andere medische beroepen; een officiële erkenning tot uitoefening van het beroep wordt verplicht; psychologen zullen ook een bewijs van specifieke training moeten kunnen voorleggen.
- Preventie. Er lopen meerdere sensibiliseringscampagnes, bvb. inzake borstkankerscreening, het gebruik van tabak, overconsumptie van antibiotica, misbruik van geneesmiddelen... Verschillende akkoorden zijn afgesloten tussen de federale en Gemeenschapsministers met het oog op preventiecampagnes over "organismen die resistent zijn aan meerdere geneesmiddelen", HIV, en de uitroeiing van mazelen en rubella in België. De Gemeenschappen hebben ook verschillende initiatieven genomen op het terrein van preventie en advisering. In Vlaanderen zijn bijvoorbeeld voor 2014 campagnes gepland voor hulp na zelfmoordpoging, valpreventie bij ouderen, preventie van gehoorschade bij jongeren. Er komt ook een bevolkingsonderzoek in verband met dikke darm kanker. In de Federatie Wallonië – Brussel bestaan er gelijkaardige campagnes.
- E-Health. Op 29 april 2013 keurde de interministeriële gezondheidsconferentie het "Actieplan e-Health 2013-2018" goed met het oog op de informatisering van de gezondheidszorg. Het plan identificeert de maatregelen die de komende vijf jaar moeten uitgevoerd worden om de elektronische uitwisseling van patiëntengegevens en dossiers te veralgemenen. Dat moet leiden tot een verbetering van de kwaliteit van de zorg en tot een afname van de administratieve last voor patiënten, zorgverstrekkers en verzekeringsinstellingen. Het actieplan behelst onder andere aflevering van elektronische geneesmiddelenvoorschriften, de opspoorbaarheid van implantaten, het delen van medische dossiers tussen verschillende zorgverstrekkers, de creatie van een gezondheidsdossier toegankelijk voor de patiënt; elektronische uitwisseling van medisch administratieve informatie met de zorgverzekeraars, stimulering van de informatisering van de zorgverstrekkers enz...
- Mediprima: hervorming van de terugbetaling van de medische kosten in het kader van dringende medische hulp verstrekt door de verzorgingsinstellingen, waarbij de terugbetaling en controle zal gebeuren door de Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering in plaats van door de OCMW's. Het project wordt uitgevoerd sinds januari 2014.

5.3. Investeren in het personeel actief in de gezondheidszorg

- De federale regering introduceerde met ingang van 1 januari 2013 een premie van 175 euro per jaar voor verplegers/sters die een voortgezette opleiding volgen. De maatregel slaat op opleidingen gevolgd sinds 2011 en is bedoeld om voortgezette opleiding voor thuisverplegers aan te moedigen. Dit is de start van de ontwikkeling van een accrediteringssysteem voor thuiszorgverplegers in België. De maatregel is gericht op de kwaliteitsverbetering en de correcte aanrekening van zorg.

- Het Koninklijk Besluit van 3 april 2013 vergemakkelijkt de erkenning van beroepservaring voor verpleegassistenten. Met ingang van 1/1/2014 (Koninklijk Besluit van 22/11/2013) kunnen structurele teams binnen de thuisverpleging zorgkundigen betrekken bij hun werk en bepaalde zorgen aan hen delegeren. Dit moet toelaten dat de verzorging kan gespreid worden over meer zorgverleners zodat er meer tijd en aandacht kan worden geschonken aan de individuele patiënt. Deze prestaties worden ook terugbetaalbaar in het kader van de ziekteverzekering.

5.4. Beperking van de kosten en kostendeling

- In de begroting voor 2013 werd de zogenaamde 'budgettaire groeicijfer' beperkt tot 2% reële groei bovenop de inflatie (gezondheidsindex van 1,9%). Daar bovenop werd beslist tot bijkomende besparingen voor een bedrag van 272 miljoen euro (overeenstemmend met ongeveer 1% van de totale gezondheidszorgbegroting (sociale zekerheid)). Deze bijkomende besparingen beslaan de vergoeding van de medische beroepen, uitgaven voor farmaceutische specialiteiten, implantaten, ziekenhuisfinanciering en uitstel van andere maatregelen. De begroting 2014 werd na toepassing van de begrotingsnorm van 3% (reële groei) met 777,5 miljoen euro naar beneden herzien. Hierdoor blijft de nominale aangroei van de begroting 2013 naar 2014 beperkt tot 1,5%.
- Sinds 2013 wordt de aanrekening van geneesmiddelen aan de patiënten in rustoorden afgestemd op hun daadwerkelijk individueel gebruik van geneesmiddelen (individueel medicatieschema).
- In april 2013 werden bijkomende maatregelen genomen om de farmaceutische uitgaven verder te reduceren. Er kwamen prijsverminderingen voor in totaal 1,95% van de omzet van de geneesmiddelenproducenten. Farmaceutische firma's kunnen kiezen tussen een lineaire reductie van 1,95% op al hun producten of een flexibele prijsreductie op verschillende producten (grotere prijsreductie van sommige geneesmiddelen om de prijs van andere constant te kunnen houden) met volgende randvoorwaarden: voor geneesmiddelen in het referentie terugbetalingssysteem mag de prijsreductie per product niet hoger zijn dan 20% indien ze minder dan vier jaar in het systeem zitten en niet meer dan 6% als ze langer dan vier jaar in het systeem zitten. Geneesmiddelen die onder de verplichte substitutie bepalingen vallen (antibiotica en ontstekingsremmers) zijn uitgesloten. Voor calcium-kanaal blokkers, ACE inhibitoren, en antidepressiva, wordt een verplichte reductie van 1,95% per product toegepast, gezien ze onderworpen zijn aan de terugbetalingsplafond maatregel.
- Vergelijking met prijsreducties in andere landen (april 2013). Er werd een analyse gemaakt van de evolutie van de af fabriek prijzen in Duitsland, Frankrijk, Nederland, Finland, Oostenrijk en Ierland van geneesmiddelen langer dan vijf jaar en korter dan 12 jaar onder patent op de Belgische markt. De berekende prijsreductie komt overeen met de gemiddelde procentuele reducties in de laagste af fabriek prijzen per eenheid tussen januari 2011 en januari 2012 voor de zes bovenvermelde landen. De berekende prijsreductie kan echter niet leiden tot een lagere af fabriek prijs dan de laagste af fabriek prijs in deze zes landen in januari 2012. Dit systeem is dus gebaseerd op de prijsevolutie (% reductie) en niet op de prijzen zelf. De totale besparing, resulterend uit de berekende prijsreductie kan toegepast worden op een ander geneesmiddel (met verlopen patent, bijvoorbeeld) indien de onderneming zijn prijs voor gepatenteerde geneesmiddelen niet wil verlagen.
- Onnodige onderzoeken. Vanaf 1 maart 2013 gelden nieuwe regels voor het voorschrijven van bepaalde prestaties van medische beeldvorming (radiografieën, CT-scans, NMR, echografieën) die onnodige onderzoeken en blootstelling van patiënten aan ioniserende straling moeten tegengaan. De voorschrijvende arts wordt verplicht de diagnostische redenen precies en specifiek te omschrijven (Koninklijk Besluit 19/12/2012).
- Naar een nieuwe financiering van de ziekenhuizen. Heel wat factoren zetten de openbare overheid en de actoren van het gezondheidszorgsysteem ertoe aan om grondig over de globale ziekenhuisfinanciering na te denken. In het bijzonder de veelheid aan diverse financiële bronnen (het budget van financiële middelen (BFM), honoraria per handeling, forfaits of forfaitaire honoraria, delen gekoppeld aan een casemix, ...) die op variabele en soms tegenstrijdige redeneringen zijn gebaseerd, doet vragen rijzen op het vlak van coherentie, voorspelbaarheid, leesbaarheid, en natuurlijk doelmatigheid. Daarom wordt een nieuwe financiering van de ziekenhuizen voorbereid. Als basis voor de hervorming dient onder andere

een studie van het Federaal Kenniscentrum voor Gezondheidszorg waarin werd nagegaan wat de effecten waren van de invoering van prospectieve, forfaitaire financiering in vijf landen (Engeland, Frankrijk, Duitsland, Nederland en de VS (medicare)). Een routekaart (oktober 2013) voorziet in een stappenplan dat moet leiden tot implementatie in de loop van 2015.

5.5. Bevordering van de toegankelijkheid van diensten en de vrije keuze van de patiënt

- Gezien het groeiende aantal mensen met dementie en om beter de specifieke behoeften van ouderen met dementie te kunnen voldoen is er voor hen een nieuwe specifieke categorie D ingevoerd, ongeacht hun graad van fysieke afhankelijkheid, zodat het beheer van dementie in verzorgings- en ouderentehuizen beter gefinancierd kan worden. In verzorgings- en ouderentehuizen in België wordt zorg gefinancierd in functie van de zorgbehoefte van hun patiënten, geëvalueerd op basis van de Katz schaal. Deze additionele categorie is van toepassing in de ziekteverzekering vanaf juli 2013.
- Vanaf januari 2014 wordt het systeem van de verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering vereenvoudigd en uitgebreid: de statuten Rechthebbende Verhoogde Tegemoetkoming en Omnio worden samengevoegd. De verhoogde tegemoetkoming wordt automatisch toegekend als de patiënt recht heeft op bepaalde sociale uitkeringen (zoals het leefloon, de maatschappelijke hulp...). Dat blijft zo en vanaf 1 januari 2014 zullen ook wezen automatisch recht hebben. Voor mensen met een laag inkomen zullen ziekenfondsen verplicht zijn de inkomensvoorwaarden te onderzoeken op eenvoudige vraag van een gezinslid. Als aan de voorwaarden voldaan wordt zal de verhoogde tegemoetkoming automatisch worden toegekend. Of men al dan niet gerechtigd is op verhoogde tegemoetkoming hangt af van het bruto belastbaar inkomen. Dat moet lager zijn dan €16 965.47+€3140.77 per afhankelijk gezinslid (in september 2013). Omdat sommige rechthebbenden zich niet bewust zijn van hun rechten zal de toegang tot het statuut proactief worden voorgesteld door de ziekenfondsen vanaf januari 2015.
- Verplichte toepassing van de derde betalende regeling voor kwetsbare patiënten vanaf 1 januari 2014. De uitbreiding van de derde betalende regeling tot meer categorieën gezondheidszorg beroepen zal verplicht worden voor twee groepen kwetsbare patiënten: patiënten met verhoogde tegemoetkoming (Recht Verhoogde Tegemoetkoming en OMNIO) of met het statuut van chronisch zieke. Met de derde betalende regeling moeten patiënten alleen het niet terugbetaalde gedeelte van een dienst betalen. De derde betaler neemt de rest van de factuur voor zijn rekening. Deze maatregel zal progressief worden uitgerold per categorie gezondheidsberoep van zodra de verzekeringsstatus on line zal kunnen geverifieerd worden (om de status van de patiënt te kunnen bepalen) en wanneer facturering gemakkelijker en sneller zal zijn via MyCareNet (een systeem bedoeld om informatie uit te wisselen tussen alle gezondheidswerkers), zoals het nu al vooral van toepassing is in de ziekenhuiszorg.
- Een wet gestemd op 23 januari 2014 zal het mogelijk maken dat de minister van gezondheid financiële steun toekent aan organisaties actief in het veld zoals Dokters van de Wereld, de Straatverplegers of Samusocial, in het kader van pilootprojecten. De financiële steun kan die organisaties helpen projecten te ontwikkelen om de toegang tot gezondheidszorg voor de meest kwetsbare (zoals daklozen) te ondersteunen.
- Te vaak leiden lange verblijven in het ziekenhuis tot onverwacht hoge ziekenhuisrekeningen. Een nieuwe wet van 23 januari 2014 wil hieraan verhelpen door de ziekenhuizen te verplichten transparant te communiceren over de prijzen van kamers, ereloonsupplementen in éénpersoons kamers, bijkomende kosten op hun websites. Dat zou patiënten een idee moeten geven van de kost van hun verblijf. Bovendien moeten ziekenhuizen ook een contactpersoon aanstellen om meer gedetailleerde informatie te geven aan patiënten over de kosten verbonden aan hun verblijf.
- Organisatie van gezondheidszorg voor patiënten met chronische ziekten in België. Een hervorming van de zorg voor patiënten met chronische ziekten wordt voorbereid. In 2012 werd een wetenschappelijke position paper gepubliceerd door het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg die een reeks basisprincipes oplijst. In een tweede stap stelden de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu en het RIZIV in november 2013 een oriëntatienota voor die deze principes vertaalt naar de Belgische context. De

bedoeling is dat deze uitmonden in een actieplan en een samenwerkingsakkoord tussen de Federale Overheid en de Gemeenschappen (vermoedelijk na de verkiezingen van mei 2014).

5.6. Evolutie van de uitgaven

Het is in principe nog te vroeg om een definitief antwoord te geven op de vraag naar de evolutie van de uitgaven voor gezondheidszorg tussen 2012 en 2013. Niettemin, eerste aanduidingen met betrekking tot de uitgaven van de gezondheidszorgverzekering (in het kader van de sociale zekerheid) geven aan dat het niveau van de totale uitgaven voor gezondheidszorg in vergelijking met 2012 in reële termen is toegenomen, maar dat de groei van de uitgaven beneden de opgelegde begrotingsdrempel en beneden de zogenaamde toegelaten begrotingsuitgaven voor 2013 blijft. Data ontleend aan de Gezondheidsrekeningen tonen aan dat de totale gezondheidsconsumptie in België stabiel gebleven is tussen 2009 en 2011 (ongeveer 10,5 % van het BBP).

6. Thematische focus: toegang tot sociale bescherming voor werkloze jongeren

6.1. Toegang tot minimum inkomen / sociale bijstand

Het Recht op Maatschappelijke Integratie

Ingevolge het recht op maatschappelijke integratie, ingevoerd door de wet van 26 mei 2002 is elk Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) verplicht dat recht te garanderen aan personen die over onvoldoende bestaansmiddelen beschikken en aan de voorwaarden van de wet voldoen. De voorwaarden betreffen de nationaliteit, de leeftijd (men moet meerderjarig zijn of minderjarig ontvoegd door het huwelijk, met kinderen ten laste of zwanger) en het verblijf in België. Maximale integratie en participatie aan het maatschappelijk leven is het doel. Daarvoor beschikt het OCMW over drie instrumenten: de tewerkstelling, een bijstandsuitkering (leefloon) en een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (al dan niet gecombineerd).

In alle gevallen beschikt de persoon over een inkomen om van te leven. Onder tewerkstelling wordt een volwaardige job verstaan. Is een tewerkstelling niet mogelijk, dan heeft de persoon recht op een financiële tussenkomst, het leefloon. De toekenning van het leefloon kan gevolgd worden door het afsluiten van een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie tussen de betrokkene en het OCMW. De keuze van het meest gepaste traject gebeurt in overleg met de betrokkene.

Jongeren (-25 jaar) hebben volgens de wet bij voorrang recht op maatschappelijke integratie in de vorm van een tewerkstelling, aangepast aan hun persoonlijke situatie en mogelijkheden, en dat binnen de drie maanden na hun aanvraag.

De tewerkstelling kan plaatsvinden in het reguliere arbeidscircuit waarbij het OCMW optreedt als bemiddelaar of ze kan plaatsvinden met een grotere betrokkenheid van het OCMW. Twee soorten tewerkstellingsmaatregelen zijn in het laatste geval courant:

- 1) Het OCMW treedt zelf op als werkgever of staat in voor omkadering en eventuele opleiding van de werknemer;
- 2) De tewerkstelling gebeurt in het kader van welbepaalde inschakelingsprojecten waarbij het OCMW financieel tussenkomt in de loonkost van de werknemer.

Is onmiddellijke tewerkstelling geen haalbare kaart dan kan een geïndividualiseerd project van maatschappelijke integratie worden uitgewerkt. Het project beschrijft het tewerkstellingstraject van de gerechtigde en de inspanningen waartoe OCMW en gerechtigde zich verbinden om het tot een goed einde te brengen. Drie soorten projecten kunnen onderscheiden worden:

- Arbeidsproject: leidt binnen een bepaalde periode tot een arbeidsovereenkomst;
- Vormingsproject: is gericht op vorming;
- Studieproject: is gericht op studies met een voltijds leerplan.

Tijdens de uitvoering van het project kan de gerechtigde aanspraak maken op een leefloon. Personen van jonger dan 25 jaar hebben slechts in vier specifieke situaties recht op een leefloon:

- Vanaf de indiening van de aanvraag tot de effectieve tewerkstelling van de jongere in de vorm van een arbeidsovereenkomst;
- Wanneer de jongere zich verbonden heeft tot een geïndividualiseerd project van maatschappelijke integratie en dat ook uitvoert;
- Wanneer de jongere niet kan werken wegens gezondheids- of billijkheidsredenen;
- Wanneer de inkomsten die de jongere uit arbeid verwerft ontoereikend zijn om een menswaardig leven te leiden.

Bij het bepalen van de hoogte van het leefloon wordt rekening gehouden met de gezinssamenstelling van de aanvrager. Indien iemand over een inkomen beschikt dat lager is dan het bedrag van het leefloon wordt het verschil toegekend.

Het gaat hier om een residuair recht waarop men alleen aanspraak kan maken als alle andere mogelijkheden om bestaansmiddelen te verwerven zijn uitgeput.

Het Recht op Maatschappelijke Dienstverlening

De maatschappelijke dienstverlening (gebaseerd op de wet van 2 april 1965) kan een nuttige aanvulling vormen op het recht van maatschappelijke integratie of het zelfs vervangen wanneer de betrokkenen niet aan de voorwaarden voor dit recht voldoet. Het geldt voor elke persoon zonder leeftijds- of nationaliteitsvoorwaarde⁸. Het doel is iedereen in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. De maatschappelijke dienstverlening kan verschillende vormen aannemen en van materiële (financieel, in natura) of immateriële (juridisch advies, budgetbegeleiding, allerlei interventies, hulp bij tewerkstelling) aard zijn. Het OCMW bepaalt de behoefte aan dienstverlening op basis van een sociaal onderzoek en verleent de hulpverlening in de meest geschikte vorm.

In 2012 deden gemiddeld ongeveer 35.000 jongeren maandelijks een beroep op steun die door de federale overheid gefinancierd werd in het kader van de twee wetten (ongeveer een vierde van de gerechtigden). Onder de leefloontrekkers bedraagt het aandeel van de -25 jarigen ongeveer een derde (29.000). Een derde daarvan volgt studies met volledig leerplan (11.000). Ongeveer 1.600 jongeren waren tewerkgesteld.

6.2. Opbouw van pensioenrechten

Gelijkgestelde dagen

De perioden waarin werklozen 1° zich in een situatie van onvrijwillige werkloosheid bevinden , 2° tewerkgesteld worden door provincies, gemeenten en openbare instellingen, 3° een beroepsopleiding volgen met het oog op het uitoefenen van een activiteit als werknemer, tijdens dewelke ze een uitkering genieten krachtens de reglementering inzake onvrijwillige werkloosheid of een vergoeding voor loonverlies ontvangen, zijn gelijkgesteld met perioden van activiteit voor de reglementering van de pensioenen voor werknemers (= gelijkgestelde perioden). Dat betekent dat pensioenrechten opgebouwd worden, berekend op basis van een fictief loon.

Over het algemeen is het fictief loon gebaseerd op het loon dat daadwerkelijk ontvangen werd tijdens de periode voorafgaand aan de periode van werkloosheid. Bij voorkeur wordt het daggemiddelde van het geheel van de vergoedingen (reële, fictieve en forfaitaire) in aanmerking genomen van het jaar dat voorafgaat aan de gelijkgestelde periode. Het komt erop neer dat de reële vergoedingen van de activiteit die het laatst uitgeoefend werd en die tot de assimilatie geleid heeft in aanmerking genomen wordt. Bij gebrek daaraan en in afnemende volgorde gebruikt men de reële of forfaitaire vergoedingen van het jaar waarin de gelijkgestelde periode zich bevindt of tenslotte de reële vergoedingen van de eerste activiteit uitgeoefend na de gelijkgestelde periode. In het geval van langdurige werkloosheid (minimum vier jaar werkloosheid) wordt een beperkte fictieve vergoeding gebruikt als basis voor het pensioenrecht.

⁸ Burgers van de Europese Unie en hun familieleden kunnen tijdens de eerste drie maanden van hun verblijf op Belgisch grondgebied geen aanspraak maken op het recht op maatschappelijke dienstverlening.

6.3. Werkloosheidsuitkeringen

Werkloosheidsuitkering sensu stricto

Om recht te hebben op een werkloosheidsuitkering moet aan volgende voorwaarden voldaan zijn:

- Onvrijwillige werkloosheid;
- Afwezigheid van arbeid;
- Inschrijving als werkzoekende;
- Arbeidsgeschiktheid;
- Beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt;
- Leeftijd tussen 18 en 65 jaar;
- Actief zoeken naar werk;
- In België verblijven;
- Afwezigheid van loon.
- Minimum aantal arbeidsdagen gewerkt in dienstverband binnen een referteperiode.

Bvb. voor voltijdse werknemers:

Leeftijd	arbeidsdagen	Referteperiode
< 36 jaar	321 dagen (12 maanden)	21 maanden
36-49 jaar	468 dagen (18 maanden)	33 maanden
>= 50 jaar	624 dagen (24 maanden)	42 maanden

De werkloosheidsuitkering verschilt naar gelang van het statuut van de werknemer (voltijds, deeltijds), de gezinssituatie (met gezinslast, alleenstaand, samenwonend), de duur van de werkloosheid, de berekeningsbasis van de uitkering (de hoogte van het gemiddeld verloren dagloon: eerste drie maand 65%, nadien afnemend). Er is een minimum- en een maximumuitkering die evolueert met de duur van de werkloosheid. Er is geen beperking in de tijd maar na maximum 48 maand valt de uitkeringstrekker terug op een forfaitaire som die iets hoger is dan het minimum inkomen.

Inschakelingsuitkeringen

Jonge werklozen kunnen na het beëindigen van studies onder bepaalde voorwaarden een beroepsinschakelingsuitkering (uitkering na studies) krijgen. Die is er voor jongeren die nog niet (voldoende) gewerkt hebben om een werkloosheidsuitkering te ontvangen (zie hoger). De voorwaarden zijn: 1) Niet meer onderworpen zijn aan de leerplicht; 2) Een basisstudie of leertijd beëindigd hebben; 3) niet langer een studie met volledig leerplan volgen; 4) Jonger zijn dan 30 jaar op het ogenblik van de indiening van de aanvraag; 5) Ingeschreven zijn als voltijds of deeltijds werkzoekende bij een arbeidsbemiddelingsorganisatie 6) een beroepsinschakelingstijd van 12 maanden doorlopen hebben 7) Voldaan hebben aan de voorwaarde voor activering van het zoekgedrag (zoekgedrag naar werk en de medewerkingsplicht). Tijdens de beroepsinschakelingstijd wordt het zoekgedrag geëvalueerd. Op het eind van de beroepsinschakelingstijd kan men na een positieve evaluatie de uitkering ontvangen, in principe voor een periode van maximum 36 maanden, verlengbaar voor sommige categorieën. Het bedrag van de uitkering verschilt naar gelang van de leeftijd en de gezinssituatie (met gezinslast, alleenwonend, samenwonend).

Andere uitkeringen specifiek voor jongeren

Specifiek voor jongeren zijn er nog bijzondere uitkeringen tijdens opleiding, stage en bij vestiging als zelfstandige en overbruggingsuitkeringen.

De stage uitkering wordt toegekend aan de jongere die een instapstage volgt die bedoeld is als kennismaking met de arbeidsmarkt bij een stagegever. De begeleidingsuitkering kan toegekend worden aan jongeren die een opleiding volgen ter voorbereiding van een startbaanovereenkomst. De voltooiingspremie is een éénmalige premie die kan toegekend worden aan jongeren die een beroepsopleiding hebben voltooid. De vestigingsuitkering kan

gedurende maximum zes maanden worden toegekend aan een niet werkende werkzoekende die niet voldoet aan de toelatingsvoorwaarden en door een sanctie niet langer gerechtigd is op de werkloosheidsuitkering en zich voorbereidt op vestiging als zelfstandige. De uitkering bedraagt evenveel als de beroepsinschakelingsuitkering. De overbruggingsuitkering kan worden toegekend aan jongeren die werken in het kader van de deeltijdse leerplicht en waarvan de arbeidsovereenkomst of het industrieel leercontract geheel of gedeeltelijk tijdelijk geschorst is omwille van staking of lockout.

6.4. Diensten gezondheidszorg

Verzekering voor gezondheidszorg

Mensen die zich in een situatie van gecontroleerde werkloosheid bevinden (zij die een uitkering ontvangen, maar ook zij die tijdelijk hun uitkering verloren hebben omwille van een tijdelijke uitsluiting of sanctie) zijn gerechtigd op terugbetaling van hun medische uitgaven. Ze moeten geen persoonlijke bijdragen aan het ziekenfonds betalen om hun rechten te behouden.

Wanneer de persoon die werkloos is geworden niet beschouwd kan worden als iemand in gecontroleerde werkloosheid zijn er andere manieren om de toegang tot gezondheidszorg te bewaren.

1) De betrokken persoon kan zich inschrijven als persoon ten laste van een persoon die gedekt is door de verzekering voor gezondheidszorgen.

2) De betrokken persoon kan zich bij het ziekenfonds inschrijven als resident. Alle personen ingeschreven in het rijksregister kunnen toegang tot de verzekering voor gezondheidszorg krijgen door het betalen van persoonlijke bijdragen aan het ziekenfonds. Deze bijdragen worden berekend op basis van de financiële draagkracht van de rechthebbende en haar/zijn gezin. Mensen die een sociale bijstandsuitkering hebben ontvangen gedurende een ononderbroken periode van drie maanden en personen met een bruto belastbaar inkomen dat niet hoger ligt dan het jaarbedrag van de sociale bijstand (leefloon) moeten geen persoonlijke bijdragen betalen.

Verhoogde tegemoetkoming

De jongere zonder werk kan beroep doen op de verhoogde tegemoetkoming in de kosten van gezondheidszorg op basis van zijn statuut, bijvoorbeeld indien zij/hij ofwel drie volledige en ononderbroken maanden het leefloon of de gelijkgestelde steun van het OCMW ontvangt of indien hij / zij een tegemoetkoming voor personen met een handicap ontvangt of op basis van een inkomensonderzoek. In dit laatste geval moet de aanvrager aantonen dat zijn gezin over een laag inkomen beschikte gedurende het kalenderjaar dat voorafgaat aan de aanvraag. De verhoogde tegemoetkoming wordt toegekend wanneer het bruto belastbaar gezinsinkomen lager is dan 16.743,70 euro, verhoogd met 3.099,72 euro per bijkomend gezinslid (bedragen die gelden voor aanvragen in 2014). Voor bepaalde categorieën waarvan het inkomen / de situatie stabiel is geldt echter een andere berekeningswijze. Dat is ondermeer het geval voor personen die minstens één jaar volledig werkloos zijn. Voor deze categorieën is er geen referentieperiode en wordt er gekeken naar het maandinkomen van de maand voorafgaand aan de aanvraag.

Mensen met recht op verhoogde tegemoetkoming betalen een aanzienlijk lager remgeld voor heel wat gezondheidszorgprestaties en geneesmiddelen. Aan de verhoogde tegemoetkoming zijn nog een aantal andere voordelen verbonden (zie hieronder sociale maximumfactuur, korting openbaar vervoer, sociaal telefoontarief...).

Maximumfactuur

De verhoogde tegemoetkoming verlaagt het persoonlijke aandeel tot de kost van gezondheidszorgen per prestatie maar het totale bedrag te betalen voor gezondheidszorgen

kan toch nog hoog zijn in het geval van langdurige of ernstige ziekte. Daarom is er de maximumfactuur die garandeert dat de patiënt eens een bepaald plafond aan remgeld betaald is geen verdere individueel aandeel meer betaalt. Dit plafond wordt bepaald door het inkomen van het huishouden, de leeftijd of het sociaal statuut van de gerechtigde. Er zijn verschillende types van maximumfactuur: de sociale maximumfactuur, de inkomens gerelateerde maximumfactuur, de maximum factuur op basis van een individueel recht. De sociale maximumfactuur zorgt ervoor dat mensen met recht op verhoogde tegemoetkoming (partners en hun personen ten laste) – zoals langdurig werklozen op de hierboven gespecificeerde voorwaarden - geen remgeld meer betalen eens ze 450 euro hebben betaald (lopend kalenderjaar). Het plafond is 350 euro als één lid van het gezin individueel 450 euro betaald heeft in de twee voorafgaande kalenderjaren (maximumfactuur voor chronisch zieken). De maximumfactuur op basis van een individueel recht is een bijzondere oplossing voor kinderen/ jongeren jonger dan 19 jaar. Kinderen, jonger dan 19 jaar op 1 januari van het jaar waarin de maximumfactuur wordt toegekend, die 650 € persoonlijke bijdragen in de gezondheidszorgkost hebben betaald kunnen individueel in aanmerking komen voor de maximumfactuur zonder dat het inkomen van het gezin in aanmerking genomen wordt. Voor kinderen die individueel 450 € patiënten bijdragen betaald hebben gedurende de twee voorafgaande kalenderjaren is dat bedrag verlaagd tot 550 €.

Voor de inkomens gerelateerde maximumfactuur wordt het gezin zoals geregistreerd in het Rijksregister in aanmerking genomen. Alle gezinnen komen in aanmerking voor deze maximumfactuur. Het plafond van de eigen bijdragebetaling varieert in functie van het netto jaarlijks gezinsinkomen.

Inkomenscategorie	Bedrag van het persoonlijk aandeel / remgeld	Indien één gezinslid individueel 450 euro betaald heeft gedurende de twee voorgaande kalenderjaren
0 – 17.719,92 EUR	450 EUR	350 EUR
17.719,92 - 27,241.07 EUR	650 EUR	550 EUR
27.241,08 – 36.762,25 EUR	1.000 EUR	900 EUR
36.762,25 – 45.886,69 EUR	1.400 EUR	1.300 EUR
45.886,70 EUR <	1.800 EUR	1.700 EUR

Bedragen op 1 Januari 2014

De derde betalingsregeling

In het kader van de derde betalingsregeling ontvangt de zorgverstrekker, dienst of instelling het bedrag van de terugbetaalde kosten van de verplichte ziekteverzekering rechtstreeks van de verzekeringsinstelling waarbij de begunstigde die de medische zorgen ontvangen heeft aangesloten of geregistreerd is. Bijgevolg moet de patiënt niet het volledige bedrag van de gemaakte kosten voorschieten om nadien een bedrag terug te krijgen. Hij moet alleen het persoonlijk aandeel betalen, indien nodig. Deze techniek wordt toegepast voor zorg in het ziekenhuis en voor geneesmiddelen, maar is verboden voor ambulante zorg.

De sociale derde betalingsregeling vormt een uitzondering op deze laatste regel. Deze regeling is de derde betalingsregeling die de zorgverstrekkers toepassen met betrekking tot bepaalde sociale categorieën van verzekerde personen, zoals mensen met recht op verhoogde tegemoetkoming, mensen die tenminste zes maanden werkloos zijn en mensen in financiële noodsituaties. In zo'n gevallen moet de zorgverstrekker sinds 1 juli 2011, het derde betalings system toepassen.